

červen 2014

METODICKÉ LISTY

samostatná příloha časopisu SOKOL

Obsah těchto Metodických listů je částečně záznamem ze stejnojmenných seminářů, které vedla autorka pro cvičitelky a cvičitele PD a RD. Prezentuje výsledky výzkumného projektu autorky Hudba jako výrazný prostředek kultivace řeči předškolních dětí, který finančně podporuje GA UK (č.934213).

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI PRO ROZVOJ ŘEČI PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ **Mgr. Milena Kmentová**

OBSAH

- ÚVOD • SLUCHOVÁ POZORNOST • MOTORIKA MLUVIDEL
- RYTMIZOVANÉ ARTIKULAČNÍ A REZONANČNÍ ROZCVIČKY • SLOVNÍ ZÁSOKA
- DĚTSKÝ ZPĚV • PREVENCE PORUCH PLYNULOSTI ŘEČI • LATERALITA
- NÁSTROJE V TĚLOCVIČNĚ

Úvod

Zájem o řeč předškolních dětí ze strany cvičitelky a cvičitelů Sokola koresponduje s aktuální situací, kdy je pozorován nárůst množství dětí s nejrůznějšími poruchami ve vývoji

řeči. Další nepřehlédnutelnou skupinou dětí s atypickým vývojem řeči jsou děti s odlišným mateřským jazykem. Pro všechny tyto děti lze v Sokole mnoho udělat.

1

Sluchová pozornost

Předpokladem rozvoje řeči dítěte je sluchová pozornost.

Stejně jako tělo se musí rozhýbat, uši se musí rozpouslouchat. K tomu slouží všechny pohybové hry, ve kterých požadujeme po dětech reakci na zvukový signál. Při semináři jsme rozlišovali rychlou a pomalou melodii improvizovanou na pár tónech zobcové flétny, odpovídající pohybovou reakcí byl běh vpřed se schovaným čtverečkem molitanu v dlani a pomalé couvání s molitankem na hlavě (molitanky naleznete v obchodě mezi hroznovým vínem).

Tyto molitanky nám následně posloužily jako „polštář, matrace nebo peřina“ při krátké relaxaci po „Bác“ v následující písni.

Utíkáme, utíkáme

(Petr Jistel - Písničky pro nejmenší)

U - tí - ká - me, u - tí - ká - me, do ní - ko - ho ne - str - ká - me,
po - spí - chá - me, po - spí - chá - me, u - dě - lá - me bác.

Motorika mluvidel

Výkonným orgánem řeči jsou vedle dýchací soustavy a hlasivek zcela zjevně mluvidla - jazyk a svaly obličeje. A jak víte, svaly je třeba cvičit. Zde se skrývá velký potenciál podílu Sokola na logopedické prevenci! Stejně jako krouživými pohyby uvolňujete hlavu, zápěstí atd., lze cvičit jazykem, svrážit a roztáhnout obličej, tlačit jazykem na tváře, nafukovat tváře, špulit nebo vtahovat rty, hlasitě mlaskat nebo cvakat zuby v zavřeném puse. Zařadte pár těchto cviků do klasické rozcvičky. Tím můžete pomoci zejména maminkám motivovat děti, u nichž vývoj řeči vázne. Gymnastika mluvidel by se u těchto dětí měla stát součástí denního režimu, vy můžete tyto návyky pomoci nastartovat!

Tematická rytmizovaná artikulační

a rezonanční rozcvička

Spojením zvuků, které charakterizují nějaké téma, vytvoříme zvukovou rozcvičku. Cílem hry je zlepšení motoriky mluvidel, rozezvучení všech rezonančních rejstříků, rozvoj citění pulsace a rytmu. Celá činnost má formu ronda – opakující se refrén a variace.

Základem činnosti je kvalitní řečový a melodicky bohatý projev cvičitelky, ke kterému se děti nápodobou přidávají.

Pochodem v refrénu a rytmickými pohyby během variací udržujeme během aktivity stejné tempo a metrum. Umístění not v notové osnově v tomto zápisu pouze ilustruje polohu mluvního hlasu, zvuků nebo jejich průběh – nevyžaduje přesnou intonaci tónu.

kočka

Od zví - řá - tka ke zví - řá - tku. Mia - u, mia - u, mia - u, mia - u.

velký pes

Od zví - řá - tka ke zví - řá - tku. Hařhaf, hařhaf, hařhaf, hařhaf.

kráva

Od... Bú, bú, bú, bú.

slepice

Ko - ko - ko - ko - dák, ko - ko - ko - ko - dák.

kohout

Ki - ki - ri - kí, ki - ki - ri - kí, ki - ki - ri - kí, ki - ki - ri - kí.

had

Sss, sss, sss, sss.

Vymýšlet můžeme zvuky na nejrůznější témata, pro inspiraci připojuji několik vyzkoušených refrénů:

Ráno tam, večer zpět pojedeme na výlet.

Od atrakce k atrakci, užijem si legraci. (téma pouť)

Na pouti, na pouti nikdo se nermoutí.

Nejdřív valčík, potom cval, za týden je karneval.

Poslouchejte, dívejte se, co se děje v našem lese.

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

Slovní zásoba – pojmenování částí těla

V předškolním věku se u dětí prostřednictvím pohybu a her zpřesňuje orientace na těle a fixuje pojmenování částí těla. Principem následující hry je plynulá rytmicko-melodicko-pohybová ozvěna. Cvičitelka v 4/4 taktu předzpěvuje v malém intonačním prostoru s ukazováním názvů částí těla (základní tvary i zdrobněliny). Po několika taktech záměrně udělá chybu – zazpívá jinou část těla než ukazuje, v notách naznačeno křížky. Děti v tu chvíli neopakují, ale zavolají neéé!

Ru - ce bí - cho, hla-vi-čka no - hy, ru - či-čky bra - da, hla - va ko-le-na.

Lo - kty no-ži-čky, hla-vi-čka ko-le-na, hla - va zá - da, tvá - ře u - ši.

Slovní zásoba – předložky

Tato hudebně pohybová hra má za cíl porozumění předložkám (okolo, do, v, z). Utvoříme kruh z rodičů nebo met ...kruh s mezerami. Děti i cvičitelka postupují mírným klusem vně kruhu a napodobují klapot koňských kopyt (jazykem o tvrdé patro). Pak cvičitelka začne zpívat sloku písně:

***Okolo Třeboně,
okolo Třeboně pasou se tam koně,
pasou se tam koně.***

Cvičitelka: *Prrr!*

Všichni se zastaví.

Učitelka: *Všichni koně do Třeboně!*

Děti i učitelka projdou hranicí kruhu „do Třeboně“. Opět mírně klusají. Učitelka zpívá:

***V Třeboni na koni,
v Třeboni na koni vezem' se jak páni,
vezem' se jak páni.***

Na pokyn *Prrr!* se děti opět zastaví.

Cvičitelka: *Všichni koně ven z Třeboně! (Všichni koně do Třeboně! Všichni koně ven z Třeboně!)*

Cvičitelka zpívá: *Okolo Třeboně...*

Hra se podle chuti opakuje.

Hra se ukončí dozpíváním písně:

Až se ti napasou, až se ti napasou,
domů tě ponesou, domů tě ponesou.
//:Dej kobylám, to ti povídám, dej kobylám ovsa!://

Dětský zpěv

Stejně jako s předškolními dětmi neděláte z fyziologických důvodů kotrmelce, nemělo by se s nimi také úplně všechno zpívat. Je bezvadné, když Utíkej Káčo nebo Pásla ovečky zvládne zazpívat cvičitelka a rodiče, pro společný zpěv s dětmi je ale potřeba **volit písně** s menším rozsahem. Na semináři jsme si uvedli několik příkladů:

Sedí liška pod dubem

lidová

Se - dí liš - ka pod du - bem, má piš - tal - ku a bu - ben.
Na piš - tal - ku pí - ská a na bu - ben tří - ská.

The image shows two staves of musical notation in treble clef. The first staff contains the first line of the song, and the second staff contains the second line. The lyrics are written below the notes.

Běhá to okolo chalupy

Déšť lidová hádanka, hudba M.K.

Bě - há to o - ko - lo cha - lu - py, dě - lá to
cu - pi - ty, cu - pi - ty, bě - há to o - ko - lo
cha - lu - py, dě - lá to cu - pi - ty cup.

The image shows three staves of musical notation in treble clef, 3/8 time signature. The first staff contains the first line of the song, and the second and third staves contain the second and third lines. The lyrics are written below the notes.

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

S písněmi můžeme pracovat v duchu **metodiky C. Orffa**: z textu vybereme slovo nebo slovní spojení, které nese určitý rytmus. Ten rytmicky deklamujeme a spojíme s hrou na tělo. Tyto segmenty můžeme střídat se zpěvem nebo se dokonce pustit do vícehlasu...

se - dí, píš - fal - ka, pod du - bem, bu - bí - nek

cu - pi - ty cu - pi - ty

Jako atraktivní opora hudební produkce v tělocvičně poslouží laděné plastové barevně odlišené tyče **boomwackers**, opatřené černými špunty – oktávátory. Tyče se rozezní úderem na dlaň nebo nohu (to ovšem po chvíli může bolet). Rozhodně zní pěkně na roztaženém gymnastickém koberci. Na pár tónech lze zhudebnit a s dechovými a oromotorickými cviky spojit vhodnou básničku, např. Jindřicha Balíka Běhá zajíc

Po - dí - vej - te na za - jí - ce, (mlaskáme jazykem za horními zuby)

tré - nu - je si v po - lích plí - ce. (nádech, výdech...)

Bě - há ži - tem, bě - há ře - pou, (běh na místě)

u - ši se mu při tom kle - pou. (rukama nad hlavou naznačujeme klepání uší)

Produkce na dvojici tyčí boomwackers může být i hudebním materiálem pro rozlišení pomalé a rychlé chůze v zástupu. První v zástupu hraje úder o stehna, mění rychlost, celý zástup se podle tempa pulzace pohybuje za ním. Když dohraje, přeběhne podél zástupu poslední na začátek. Ostatní v zástupu rytmicky deklamují: Až doběhnu dopředu, tak to tady povedu. A hra se opakuje.

Prevence poruch plynulosti řeči

Sladění řeči a pohybu je základem prevence poruch plynulosti řeči. Na semináři jsme se společně zamýšleli nad možnostmi předškolních dětí v oblasti sladění počtu kroků a vyřčených slabik. Došli jsme k tomu, že při pochodu jsou děti schopny realizovat poměr jeden krok: dvě slabiky (Tluče bubeníček). Též rozhodně nejsou schopny při hladké chůzi. Vzhledem ke krátkosti dětského kroku a neobratnosti mluvidel je zde potřeba volit poměr 1:1 (jako u popěvku Zlatá brána). Doporučuji oprášit v tomto duchu materiály paní Boženy Viskupové, které tyto fyziologické skutečnosti respektují (Jdeme spolu na procházku a jiné). Umožněme tedy dětem sladění pulzace řeči a chůze vhodným hudebně pohybovým materiálem.

Lateralita

Ve všeobecném povědomí se lidstvo dělí na praváky a leváky podle použití dominantní ruky. Dominantní ovšem máme i nohu (na té skáče a tou kopeme), oko (testujeme „kukátkem“) i ucho. V praxi tedy zjišťujeme, že se lidstvo dělí na praváky, leváky a „křížence.“ Děti se zkříženou lateralitou (zejména kombinace oko – ruka) jsou náchylné ve školním věku k poruchám učení. O škodlivosti „přeučování“ leváků na praváky dnes už asi není třeba hovořit. Podpořit ale můžete tyto děti zařazením cviků s prvky křížení, posilujete tak vytváření nervových spojů mezi mozkovými hemisférami. Např.: rytmicky plácáme do stehen paralelně i křížem, obdobně se střídavě dotýkáme ramen a uší. Vymýšlíme nejrůznější kombinace symetricky na obě strany. Je zbytečné lpět na rozlišení pravé a levé strany, rozlišujeme pouze paralelní a zkřížený pohyb.

Nástroje v tělocvičně

Jsem přítelem snadno dostupných a téměř nerozbitných hudebních nástrojů. Na semináři jsme se závěrem potěšili bubnováním na overbally čínskými hůlkami na jídlo. Jako hudební podklad nám znamenitě posloužil Pochod z baletu Louskáček od P. I. Čajkovského. Bubnovali jsme jen na určitý opakující se hudební motiv. Vyzkoušeli jste si, jak výrazně bubnování vést, aby téměř nikdo nemohl udělat chybu.

Děkuji za všechna dosavadní pozvání do Sokola a budu se těšit na další!

